

GUSTAVE FLAUBERT'İN MADAME BOVARY ROMANINDA ZAMAN KAVRAMI

The Concept of Time in Gustave Flaubert's Madame Bovary

Sorumlu Yazar /
Corresponding Author

Kholida OMONBOEVA

İstanbul Aydın Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Yüksek Lisans
Öğrencisi, İstanbul, Türkiye.

•
ORCID

0009-0005-2094-5938

•
E-mail

xolida3461@gmail.com

•
Geliş Tarihi / Submitted:

17.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted:

26.09.2024

•
Kaynak Gösterim / Citation:

Omonboeva, Kholida (2024).
“Gustave Flaubert’in Madame
Bovary Romanında Zaman
Kavramı”, *Karabük Türkoloji
Dergisi*, 5/10, 001-014.

Öz

Zaman; yaşamın ölçüsü, insanın yaşam tarzı, hal hareketlerinin belirleyicisi, hatta hayatın ta kendisidir. M.Ö 2000 yıllarında Mezopotamya’da ve Mısır’da tarım işlerini belirlemek için güneşin doğup batışına göre hesaplanan zaman, modern dünyada yaşamı sistemleştiren en önemli vasıta. Doğumdan ölüme kadar olan yaşam süresi de zamanla idrak edilir.

Romandaki olaylar zaman üzerine kurulur, belli bir zaman diliminde cereyan eder. Bu bakımdan zaman romanın en önemli kavramıdır. Söz konusu makalede Gustave Flaubert’in “Madame Bovary” romanındaki zaman kavramı Ş. Aktaş’ın “Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş”, M. Kundera’nın “Roman Sanatı”, P. Stevick’in “Roman Teorisi”, M. Tekin’in “Roman Sanatı” eserlerindeki zaman kavramı ile ilgili tespitlerden hareketle ele alınmaktadır. Ayrıca çalışmada zaman kavramıyla ilgili konulu makale ve tezlerden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Madame Bovary, Roman, Zaman, Zaman kavramı.

Abstract

Time is the measure of life, the way of life of man, the determinant of state movements, and even life itself. The time calculated according to the sunrise and sunset to determine agricultural work in Mesopotamia and Egypt in 2000 BC is the most important tool that systematizes life in the modern world. The life span from birth to death is also realized in time. For example, he lived 60 years, he survived 40 years.

The events in the novel are based on time and take place in a certain time period. In this respect, time is the most important concept of the novel. In the article in question, the concept of time in Gustave Flaubert's novel Madame Bovary is discussed by Ş. Based on the determinations about the concept of time in Aktaş's "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş", M. Kundera's "Roman Sanatı", P. Stevick's "Roman Teorisi", M. Tekin's "Roman Sanatı" is addressed. In addition, articles on the concept of time and fashion are used in the study.

Keywords: Madame Bovary, Novel, Time, Concept of Time.

GİRİŞ

“Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünde zaman; bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit olarak tanımlanmaktadır.” (Aydın ve Gürbüz, 2012:3).

Zaman en önemli kavramlardandır. Zamanı elle tutarak değil, yaşayarak, hissederek anlarız. Zaman geçmişten bugüne bugünden geleceğe yönelik başlangıcı ve sonucu olmayan kavramdır.

“Zaman sözcüğü, bir insan topluluğunun, yani anımsama ve sentez yapma gibi biyolojik verilerle ve becerilerle donanmış bir canlılar öbeğinin iki ya da daha fazla olay akışı arasında ilişki kurmasını ve bunlardan birini öteki olay ya da olaylar için kıyas, karşılaştırma ölçüsü olarak standartlaştırmasını temsil eden bir semboldür” (Gider, 2004:11).

Zamanla ilgili dinamik ve istatistiksel görünümler de vardır. Dinamik bakış açısına göre, sadece zaman diliminin bugün kısmı gerçekçi olarak vardır, geçmiş geçmiştir ve gelecek henüz yok sayılır. İstatistiksel görüş ise, zamanın tüm anlarının şu ya da bu şekilde, aynı anda var olduğuna ve zamanın içine akıyormuş gibi görüldüğüne inanır. 20. yüzyılın başlarında, A. Einstein tarafından görelilik kavramının ortaya atılması, faz ve zamanın karşılıklı ilişkisinin, faz ve zaman sisteminin hareket hızının ve faz yapısının yoğunluğunun doğal, bilimsel ve teorik kanıtlarını bulmuştur (Beyter, 2021:30).

Mehmet Bakır Şengül'e göre zaman, “insanlığın başlangıcı ile beraber zihinlerde karşılık bulmaya çalışan bir kavramdır. Tarihi süreçte, zamanın algılanışı ve zamana yüklenen anlamlar toplumdan topluma, yaşam biçimi kaynaklı incelemelere göre farklılıklar gösterir” (Şengül, 2011:428).

Edebiyat eserlerinde zaman kavramı, hikâyenin zaman çerçevesini ve olayların sıralanışını ifade eder. Roman; olayları geçmiş, şimdiki zaman veya gelecek olarak sunabilir, bunun yanı sıra, geriye dönüşler, paralel zaman çizgileri gibi anlatısal tekniklerle kronolojik işleyişini manipüle edebilir. Zaman, hikâyenin anlatısal yapısını belirler. Bir hikâyenin zaman çerçevesi, olayların nasıl ilerlediğini ve okuyucunun hikâyeyi deneyimleme şeklini belirler. Zamanda gerçekleşen olaylar, hikâyenin ilerleyişini ve karakterlerin gelişimini etkiler. Zamanın işleyişi, bir hikâyenin duygusal etkisini, gerilimini ve anlamını derinleştirebilir. Ayrıca, zaman kavramı, hikâyenin teması ve anlatıcının amacıyla da bağlantılıdır. Zaman, hikâye örgüsüne ve karakterlerin gelişimine anlam katar. Örneğin, zamanın geçişleri, büyüme, değişim, geçmişle yüzleşme veya geleceği arayış gibi temaları vurgulayabilir. Zamanın işleyişi, hikâye anlatısını etkilerken aynı zamanda okuyucunun deneyimini de yönlendirir. Yazarlar,

zamanı bilinçli bir şekilde kullanarak okuyucunun duygusal tepkilerini yönlendirebilir, gerilim yaratabilir veya sürpriz etkiler oluşturabilir.

Edebiyat eserlerinde zaman kavramı, hikâyenin teması ve anlatıcının amacı ile da bağlantılıdır. Zaman, hikâye örgüsüne ve karakterlerin gelişimine anlam katar. Örneğin, zamanın geçişleri, büyüme, değişim, geçmişle yüzleşme veya geleceği arayış gibi temaları vurgulayabilir. Zamanın işleyişi, hikâye anlatısını etkilerken aynı zamanda okuyucunun deneyimini de yönlendirir. Yazarlar, zamanı bilinçli bir şekilde kullanarak okuyucunun duygusal tepkilerini yönlendirebilir, gerilim yaratabilir veya sürpriz etkiler oluşturabilir.

Geriye dönüşler zamanın işleyişini etkileyen bir anlatısal tekniktir. Geriye dönüşler aynı zamanda hikâyenin ilerleyişine de bir katkıda bulunur ve okuyucunun dikkatini çekici bir şekilde yönlendirir, hikâyenin şimdiki zamanından farklı bir noktaya geçişi ifade eder. Bu durum, karakterlerin iç dünyalarını, hatıralarını veya hayallerini yansıtabilir, hikâyeye derinlik, anlam ve atmosfer katar.

Öncesinde zamanının önemini tespit etmek için yakından incelemek gerekir. Ayrıca, edebi eserlerde zamanı gerçek ile kurmaca olarak ayırmak mümkündür (Can, 2013:109). Romanda zaman kavramı şu şekilde incelenir:

1.Vaka ve anlatma zamanı: Roman konusu olan olaylar belli bir süre içerisinde cereyan eder. Yazar bu süre içerisinde olayları öğrenir, yazar, okuyucuya sunar. Romandaki olaylar yazarın isteğine bağlı olarak yazarın yaşadığı dönemi hikâyeye eder, isterse birkaç yüzyıl önceki olayları anlatır. Yazarın olayı öğrenme süresinden okuyucuya sunmasına kadar olan cereyanlar belli bir süre içerisinde gerçekleşir (Narlı, 2022:92).

Vakanın cereyan ettiği zaman vaka zamanı, yazar tarafından öğrenilip yazıya döküldüğü zaman ise, anlatma zamanı olarak adlandırılır.

2. Yazma zamanı: Romanı yazma süresi yazara ve olaylara bağlıdır. Yazma zamanı, yazılı bir metnin tamamlanması için gereken süreyi ifade eder. Bu süre, yazarın deneyimi, metnin karmaşıklığı, yazım amacı ve konuya hakimiyeti gibi birçok faktöre bağlı olarak değişiklik gösterebilir. “Yazma zamanını üç boyutlu olarak değerlendirmek mümkündür:

- 1) Yazarın eseri meydana getirene kadar harcadığı süre
- 2) Yazarın eseri yazdığı zamanda içinde bulunduğu şartlar, sahip olduğu imkanlar ve kullanabildiği hürriyetler
- 3) Yazma zamanındaki edebî ekol ve tekniklerin yazara tesiri. (Narlı, 2002:96).

Yazar ve okuyucu arasındaki ilişki, yazılı eserin üretimi ve alımı üzerine kuruludur. Yazar, eserini dönemin toplumsal, kültürel ve duygusal koşullarını yansıtarak sunarken, okuyucu bu eseri okuyarak bilgi edinir. Geçmişe dair olayları konu alan bir roman, okuyucuya karmaşık gelebilir ve bu dönemin atmosferini kavrayabilmek için ek çaba gerektirebilir. Yazarın görevi, okuyucunun bu tarihi dönemi anlamasını kolaylaştırmak ve dönemin ruhunu hissettirmektir.

“İnsanoğlu ne kadar bilgili ve ne kadar büyük olsa olsun, edindiği kültür ve içinde doğup büyüdüğü toplum doğrultusunda düşünür. Bugüne kadar kendi toplumunun dışında düşünebilen bir dâhi hemen hemen görülmemiştir.” (Yılmaz, 2011: 31).

Modern dünya olaylarını kapsayan eseri okuyucuya olduğu kadarıyla sunmak, o eserin doğallığını korur.

Bir olay sıcaklığına yazılsa bile, geçmiş anlatılmış olur. Roman, temel karakteri itibarıyla “fizikî zaman” a değil “toplumsal zaman” a dayanır. Bundan dolayı romanı besleyen zaman dilimi yakın ve uzak geçmiştir. Romanda yer alan insanın, çevrenin, zamanın, eşya ve düşüncenin bir geçmişi vardır. Romancı bu unsurlara ruh ve can vermek için fırsat buldukça geçmişe döner. Bunu yaparken de “geriye dönüş” tekniğine başvurur (Sulaimonova, 2009:17).

3. Okuma zamanı: Eserin okuyucuya ulaştığı ve okuyucular tarafından okunduğu, değerlendirildiği, olay halkalarının çözümlendiği süreçtir.

“Bu süre zarfında okuyucu eserden hareketle ayrı bir itibari alem yaratır. Yorumaya dayalı yaratma işinden kendince zevk duyar. Bu da eserdeki edebi için yeniden tezahürü demektir ve her okuyuşta tekrar edilir.” (Aktaş, 1984:121).

Okuyucunun bir eserle buluşması, bireysel farklılıklara göre değişen bir süreçtir ve eser zaman içinde yeniden keşfedilebilir. Bu süreç, yazarın eseri tamamlamasıyla başlayan ve okuyucunun eseri ele almasıyla devam eden, yeni ve sürekli bir zaman dilimi oluşturur. Tüm eserlerin temeli vaka ve onun cereyan ettiği zamandır. Söz konusu çalışmada Gustave Flaubert'in Madam Bovary romanının olay zamanı incelenmektedir. (Taştan, 2000:50).

Gustave Flaubert'in “Madam Bovary” (Fransızca: “Madame Bovary”) romanı ilk olarak 1857 yılında yayımlanmıştır. Roman, Flaubert'in en ünlü eserlerinden biridir ve edebiyat tarihinde önemli bir yer tutar. “Madam Bovary”, Fransa'nın kırsal kesimlerinde yaşayan Emma Bovary'nin trajik yaşamını anlatır. Emma, kocasından ve taşra hayatından memnun olmayan bir kadındır. Romantik ve lüks bir yaşam hayali kurar, ancak bu hayallerin peşinden giderken çeşitli hatalar yapar ve sonunda trajik bir sona sürüklenir. Roman, toplumun beklentileri, aşk, sadakatsizlik, hayal kırıklığı ve sınıf farkları gibi temaları işler.

Flaubert, romanında gerçekçi bir anlatım tarzı kullanır. Ayrıntılara olan dikkat ve karakterlerin iç dünyasını derinlemesine incelemesi, romanın gerçekçilik akımının önemli bir örneği olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Flaubert’ın titiz ve ayrıntılı yazım tarzı, dönemin edebi normlarına meydan okuyan bir nitelik taşır.

MADAM BOVARY ROMANINDA ZAMAN

“Madam Bovary”, yayımlandığı dönemde büyük bir skandala yol açar ve müstehcenlik suçlamalarıyla mahkemeye çıkarılır. Ancak bu dava, romanın daha da popüler olmasına ve Flaubert’ın edebi kariyerinin pekişmesine neden olur. Roman, modern romanın gelişiminde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir ve edebiyat eleştirilenleri tarafından sıklıkla incelenir.

Hikâye Kral X. Charles’in iktidar döneminde cereyan eder. Birçok münekkite göre Flaubert Louis Bouilhet ve Maxime du Camp’ın tavsiyelerine uyarak gerçek olayı romanlaştırmıştır. Yani romanda anlatılanlar köy doktoru Eugene Delamare ve Delphine Delamere’nin hikayesidir. Ona göre Delphine Delamere kocasına ihanet eden, borca girip sonunda intihar eden kadındır. Aynı zamanda Emma gibi oda doktorun ikinci eşidir (Flaubert, 2020:10-11).

Ayrıca G. Flaubert 1836 yazında, yaz tatillerini geçirdiği Trouville’de kendisinden 10 yaş büyük, evli, müzik editörünün karısı olan Elisa Schlesinger’e âşık olur. Duyduğu platonik aşk yazılarına kaynak olur. Ailesinin isteği üzerine, 1841 yılında hukuk öğrenimi görmek için Paris’e gider (Flaubert, 2020:5-6). Eser Flaubert’in hayatından izler taşır. Kahraman Leon’un Emma ile yaşadığı platonik aşkı, kavuşması zor olacağını anlaması ve Paris’e hukuk öğrenimi yapmak için gitmesi örnek olarak gösterilebilir.

Yazma zamanı; yazarın seçtiği hayat sahnelerini, problem ettiği tematik değerleri de etkiler. Flaubert, döneminin ve gerçekçiliğinin en mükemmel romanlarından biri olan Madam Bovary’da, gündelik bir olaydan yola çıkarak taşra yaşamını gerçekçi biçimde betimler. Romantik özlemlerin, insanı nerelere sürüklediğini göstermek ister (Flaubert, 2020:9).

Romanda, olayların anlatıldığı zaman, gerçek zamana göre farklılık gösterir. Anlatılan olaylara göre zaman daraltılarak eserin yapısına yerleştirilir, yani olayların zamanı anlatımın süresiyle sınırlandırılır.

G. Flaubert’ın “Madam Bovary” adlı romanında geçmiş, hâl olmak üzere iki ayrı zaman zinciri ile karşılaşırız. Geçmiş zaman, kahramanlar hakkındaki bilgileri, onların geçmişini, hatıralarını anlatmakta dikkatlere sunulur. Örneğin, romanın birinci bölümünde olaylar Charles Bovary’nin müdürle ders odasına girmesi, arkadaşlarının

alay etmesi ile başlar ve geriye dönüş tekniğiyle ailesinin geçmişi ve bu zamana kadar olan hayatı hakkında bilgi verilir.

“Babası Mösyö Charles-Denis-Bartholome Bovary, eskiden alay doktoru yardımcısıydı. 1812 yılına doğru askeri kayıt işlerindeki bir yolsuzluğa adı karışmış, hizmetten ayrılmak zorunda kalmıştı. O sıralar, bir çorap tüccarının kızı, onun kıyafetine, tavırlarına ve gösterişine âşık olmuştu...” (Flaubert, 2020:16).

Bir başka örnekte :

“Bir gün önceki o akşam yemeği onun için çok önemli bir olaydı. O zamana kadar, daha önce hiç, iki saat boyunca bir hanımla konuşmamıştı. Daha önce söylemediği bunca şeyi ona nasıl anlatabilirdi. Hem de öyle bir dille!” (Flaubert, 2020:101).

Hâl, romandaki vaka ve olayları anlatma zamanı içinde birleştirir. İtibari zamanda, gerçek zamana nispetle bir bozulma söz konusudur. Çünkü zaman, nakledilen hadiseye göre daraltılarak eserin bünyesine yerleştirilir. Yani vaka zamanı anlatmaya ait zamanla sınırlandırılır (Aktaş, 1984:114).

“Rodolphe, bazı hazırlıkları tamamlamak için iki hafta daha istedi. Aradan, sekiz gün geçince, on beş günlük bir süre daha talep etti. Sonra hasta olduğunu söyledi. Daha sonra bir yolculuğa çıkması gerektiğini bildirdi. Böylece bütün ağustos ayı geçti. Bu gecikmelerden sonra da “4 Eylül Pazartesi günü” yola çıkmayı kararlaştırdılar.” (Flaubert, 2020:224).

Mehmet Tekin'e göre, roman örgüsü, zamanın üç hâli ile ilerler. Geçmişte, belirli bir zamanda başlayan olaylar, düğüm noktasına (hâle) doğru ilerler, gelecek zamanda ise çözümünü bulur.

“Zaman, geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman olarak adete kesin kategoriler halinde belirir” (Tekin, 2022:121).

Charles'in annesi, romanda Bovary Hanım olarak adı geçen karakter, Charles'in hayatını belirlemek için her zaman onun yerine karar alır, isteklerini Charles üzerinden gerçekleştirmek ister. Yazar bunları doğrudan okuyucuya sunmaz. Okuyucu Charles hayatının annesinin istekleri üzerine kurulduğunu ileri zamanlarda Charles'in hayatında gerçekleşen olaylarda görebilir:

“Bir keresinde de doğa bilimleri dersinden ikincilik ödülü kazandı. Fakat ailesi onu tıp öğrenimi yaptırmak için lise son sınıfta okuldan aldı... Annesi ona, Eau de Robec yolu üzerinde, tanıdığı bir boyacının evinin dördüncü katta bir oda tuttu. Yeme içme, yatma ücreti konusunda anlaşta.” (Flaubert, 2020:20).

Hatta Charles'in mezun olduktan sonra nerede çalışacağı, kiminle evleneceği de Bo-

vary Hanım tarafından belirlenir:

Nerede doktorluk yapacaktı? Tostes'ta. Orada yalnız, yaşlı bir doktor vardı. Uzun zamandan beri Madam Bovary, dört gözle onun ölümünü bekliyordu. Charles tam karşıya, onun yerine geçerek doktor olarak yerleşti...Ona bir de eş gerekirdi. Annesi nihayetinde onu da buldu. Dieppeli bir adliye katibinden dul kalmış, kırk beş yaşında, bin iki yüz frank gelirli bir kadın (Flaubert, 2020:22).

Ayrıca, evlendikten sonra Charles'in karısı Madam Dubuç, doktor eşi Charles'tan ilaç ister. Charles ile konuşmaları sırasında "sözlerini, sağlığı için bir şurup, biraz daha aşk isteyerek bitirir" (Flaubert, 2020: 23).

Vakalar sırasında Madam Dubuç'un hastalığıyla ilgili bilgi verilmez. Burada yazar bir düğüm bırakır. 2. kısımda vakalar düğüme doğru ilerler. Charles Bertaux Çiftliğine Mösyö Rouault'un kırık ayağını muayene etmeye yola çıkar, çiftlikte Emma ile karşılaşır. Emma'ya karşı hisleri onu sık sık çiftliğe uğramaya zorlar. Karısı öğrenince gitmeyi bırakır. Bir önceki kısımda bırakılan düğümün çözümü buradadır. Bir hafta sonra Madam Dubuç ağzından kan boşanır ve vefat eder. Demek kadın önceden hastalığa yakalanmış ve ondan dolayı Charles'tan ilaç istemiştir (Flaubert, 2020:24-32).

Philip Stevick'e göre, romanlar genellikle konuları geçmişten alırlar, çoğunlukla hikâyenin anlatıldığı geçmiş zaman, şimdiki zamana dönüştürülür. Karakterin geçmişini anlatan kısımlarda bilinç akışı tekniğini kullanarak geçmişi halin içinde verirler (Stevick, 2021:233). Örneğin, Emma; Charles Bovary ile tanışıp, evlenip, evliliği gönlündeki gibi olmadıktan sonra tanıtılır:

Emma, Paul ile Virginie'yi okumuş, sazdan yapılmış evcikten, Zenci Domingo'dan, Köpek Fidele'den, en çok da küçük erkek kardeşinden etkilenmişti... Emma on üç yaşına geldiğinde babası, onu bir manastıra yerleştirmek üzere kente kendisi götürdü. Saint-Gervais civarında bir hana gittiler. Akşam yemeğini, Mademoiselle De la Valliere'in öyküsünü betimleyen tabaklarda yemişlerdi. Şurada, burada bıçakların sesiyle yer yer kesilen konuşmaların hepsi dinî konulardaydı, gönül inceliklerini, sarayın görkemini göklere çıkarıyordu (Flaubert, 2020:47).

Emma romantik romanlardaki hayata kendini kaptırmış biridir. Onun tavır ve davranışları, konuşma şekli, arzuları şatafatlı hayat istekleriyle bağlıdır.

Romanlarda zaman kavramı kronolojik ilerlemeyebilir. Bazı romanlarda zaman dilimi ardı ardına gelirken, bazılarında karışık şekilde ifade edilir.

M. Tekin Tomaşevski'den hareketle zamanı belirlemenin üç yolu olduğunu kaydetmektedir:

1.Yazar bize olayın geçtiği tarihi verir: Romanlarda zaman kavramı yazara göre değişir. Olayların geçtiği zaman yazar tarafından düzenli şekilde verilir. Bir başka tür romanlarda olayların zamanı hissettirilir.

Büyük perhizin üçüncü perşembesi Yonville'e dönmedi. Gece maskeli baloya gitti. Kadife bir pantolonla kırmızı çoraplar giydi. Başına kurdeleli bir peruk taktı. Üzerine de üç köşeli bir şapka geçirdi. Trombonların çılgın gürültüsüyle bütün gece zıpladı. Çevresinde halka oluyorlardı. Sabahleyin de kendini tiyatronun sütunlu cephesinde, balo dönüşü ziyafetine gitmekten söz eden, Leon'un arkadaşlarıyla gemi hamalı ya da gemici kıyafetindeki beş, altı maskelinin arasında buldu (Flaubert, 2020:325).

2.Zamanın ne kadar sürdüğü gösterilir: Romanda olayların geçtiği süre "Uç gün sonra", "bir ay içerisinde", "bir yıl sonra" gibi zaman dilimleri ile ifade edilir. "Bu uygulama ile olaylar arasında bağlantı kurulur, dolayısıyla romanda, bütünlük için gerekli olan, süreklilik hali gerçekleştirilir ve okuyucu, olayları bütün olarak algılar." (Tekin, 2022:134).

Charles kırk üç gün boyunca yanından ayrılmadı. Bütün hastalarını bıraktı. Artık hiç yatmıyordu. Durmadan karısının nabzını yokluyor, ona hardal lapası yedirdiyordu. Ara ara soğuk su kompresleri yapıyordu. Buz getirtmek için Justin'i Neufchatel'e kadar gönderiyordu. Buz yollarda eriyor, Charles onu yeniden gönderiyordu (Flaubert, 2020:237).

3.Zamanın veya olayların sunuluşunda geçen veya yaşanan süreyi hissettirmek: Kıyafet modaları, yapılar kendi döneminin göstergesidir. Bu tarz şeyler kâğıtta kalmadan sanata uygulandığı zaman devrin bir parçasına dönüşür.

"Zaman kavramını bizzat zamanı ifade eden, hatırlatan iz ve işaretlerle okuyucuya duyurabileceğimiz gibi, zamanın dışında kalan birtakım olgularla duyurabiliriz. Sözelimi bir dönem moda olan giysi, eşya, mobilya tarzı ve toplumsal alışkanlıklarda da zamanı somutlaştırmak mümkündür." (Tekin, 2022:134).

Sanat eserleri yaratıldığı toplumun yaşam tarzı, düşünceleri, 'politik yapılarını' yansıtır. Sanattaki akımlar dönemin 'giysi modasını' da etkilemiştir.

"Toplumda yeni bakış açılarının şekillendiği Romanesk Dönemde Haçlıların zırhlar, zincirler ve tuniklerden oluşan giysileri dönemin giysilerine de ilham vermiş, bol aksesuarların kullanıldığı tunik ve cübbe havasında giysilerin tasarlandığı görülmüştür." (Yılmaz, 2011:251).

1825-1890'ler Viktoryen Döneminde abartılı, gösterişli kıyafetler yaratılır, açık renkli elbiseler, yakalar, manşetler, kısa kollu balo elbiseleri yeni gösterişler yaratmıştır. Ensede toplanan, çiçekler, işlemelerle süslenen saçlar tercih edilmiştir (<https://www.oggusto.com>).

Oturan kadınların ellerinde süslü yelpazeler çırpınıyor, çiçek demetleri yüzlerin gülümsemesini yarı yarıya gizliyordu...Yakaları danteller süslüyor, göğüslerde elmas iğneler, çıplak kollarda madalyonlu bilezikler pırıldıyor, şingirdiyordu. Alınlarına iyice yapıştırılmış, ensede bükülmüş saçlarda ya taç ya da salkım dal biçiminde unutmama beni, yasemin, nar çiçekleri, başaklar, peygamber çiçekleri vardı (Flaubert, 2020:63).

1820'lerde kıyafet etekleri genişlemeye başlar. 1830'lü yılların sonlarında balina kemikleriyle sertleştirilmiş korseler tekrardan ortaya girmeye başlar (Turan, 2020:154).

“Boğuluyorum! Korsemin bağlarını çözöver” (Flaubert, 2020:342).

Roman kahraman kadınların kıyafetinde Romantik dönemin etkileri görülmektedir. 19.yüzyılın başlarındaki kıyafetlerde dikdörtgen yaka açıklığı, küçük, kısa kollar moda olur (<https://www.oggusto.com>).

1800'lü yıllar, yaşamın her alanında etkili olmaya başlayan modernite anlayışının yaygınlaşması ile tarihi süreçte önemli bir yere sahiptir. Modanın en önemli uygulayıcılarından biri olan kadınların sosyal yaşama katılma oranlarının artması, feminist düşünce tarzının yaygınlaşması, yeni sanat akımlarının doğması gibi faktörler giyim anlayışının da değişmesine yol açmıştır (Emiroğlu ve Koca, 2019:4).

1820'lerde Fransa'da erkek kıyafetlerinde değişiklikler görülmektedir. Gömlek üstünden düğmelenen yakalar, kuyruklu paltolar moda olmuştur. Kadifeden yelekler, çizgili pantolonlar burjuva erkeklerinin vazgeçilmez kıyafetleri arasında öncülük kazanmaktadır.

Ayrıca pantolonların gergin durması için bugün lasteks pantolonlarda olduğu gibi tabandan geçen bir bant kullanılmıştır. Yüzyılın başlarında erkeklerde aksesuar olarak bastonlar, kravat ve papyonlar oldukça gözdedir. Önceleri Napolyon şapkası, daha sonraları silindir şapkalar kullanılmaya başlanmıştır.” (<https://www.Tekstilbilgi.net>).

Romanda erkek kıyafetleri şöyle tasvir edilir:

“Uzun etekli siyah kadife giysili, yumuşak çizmeli, sivri şapkalı, kolluklu eşiyile neden İsviçre köy evlerinin balkonuna dirseğini dayamasındı.” (Flaubert, 2020:53).

“Rodolphe, Emma'nın böyle bir şeyi ömründe hiç görmediğini düşünerek, uzun yumuşak çizmeler giymişti. Gerçekten de uzun kadife ceketiyile, beyaz yün örgüsü avcı pantolonuyla kapının önünde görüldüğünde; Emma onun kıyafetine hayran oldu. Kendisi de hazırlanmış, onu bekliyordu.” (Flaubert, 2020:179).

Bir başka örnekte erkeklerin balo kıyafeti tasviri şu şekildedir:

Bütün bu insanlar birbirine benziyordu. Güneşten esmerleşen, kumral, yumuşak yü-

zleri tatlı elma şarabı rengindeydi. Kabarık yan sakalları, Legion d'Honneur nişanıyla süslü beyaz boyun bağlarının tuttuğu sert, dik yakalardan dışarı fırlıyordu. Bütün yelekler kadifeden ve şal yakalıydı. Bütün saatlerin ucuna, uzun bir kurdeleyle, kırmızı akikten yumurta biçimi bir mühür yüzük asılmıştı (Flaubert, 2020:161).

Yukarıdaki kıyafet tasvirleri ve kıyafetlerle ilgili tespitlerden hareketle Şato etkinliğinin 1825-1835 yılları arasında gerçekleştiğini düşünmekteyiz.

Genellikle mimari yapılar, tarihi eserler yapıldığı dönemin açık kitabı, bilgi kaynağıdır. Romanda Charles ve Emme Bovary'nin davet edildiği şato tasviri o dönemin yapı özellikleri ve yapılış zamanı hakkında bilgi vermektedir.

Şato yeni tarz, İtalyan biçimlerine sahipti. İki ana yapı üzerine kurulmuştu. Basamaklarla çıkılan üç sahanlığı vardı. Bir yanda kumlu yolun dönemeçleri üzerinde fidanlar, zakkumlar, yaban yaseminleri, kartopu çiçekleri, dağınık demetler gibi yükseliyordu. Diğer yanda aralıklı büyük ağaç kümeleri arasından, birkaç ineğin otladığı kocaman bir çimenlik görülüyordu (Flaubert, 2020:59).

Fransız mimarları XVII. Yüzyıldan itibaren İtalya ile bağlantı kurmaya başlamışlardır. Fransız mimarları "antik kalıntıları ve Vitruvius tarafından belirlenen kuralları yerinde incelemek için" İtalya'ya gönderilmiştir. İtalya mimarisinden hareketle Fransa'da daha sade "Rokoko" usulü kullanılmaya başlamıştır. Duvar ve tavanlara dikkat çekilen "Rokoko" usulü kısa zamanda kendini göstermiştir. Süslemede altın renkler seçilip "eğrileri kesen karşı eğriler, deniz kabuğu, natüralist bitki, çiçek ve meyve motifleri ile aynalar" tercih edilmiştir. (Yiğitpaşa, 2022:244).

Ayrıca, romanda adı geçen iktidarlardan, tarihin önemli sayıldığı günlerden, senelelerden, savaş adlarından hareketle zamanı tespit edebiliriz. Örneğin,

"Kilisenin çevresinde, insanın beline kadar gelen bir duvarla çevrili küçük mezarlık öyle doludur ki toprak seviyesindeki eski mezar taşları, otların kendiliğinden düzgün yeşil kareler çizdiği pürüzsüz bir mermer döşeme meydana getirir. Kilise, X. Charles'ın saltanatının son yıllarında yeni baştan yapılmıştır." (Flaubert, 2020:85).

X. Charles 1824-1830 yıllarında iktidarda bulunmaktadır. Eserin 2. bölümünde 1835 senesi olup, şehirleri bağlayan yol yapım olayını anlatmaktadır:

"1835'e kadar Yonville'ye gitmek için araba yolu yoktu. O yıllarda Abbeville yolunu Amiens'e bağlayan bazen Rouen'den Flandra'ya giden arabacıların kullandığı büyük kolaylık sağlayan yol yapıldı." (Flaubert, 2020:84).

1830Temmuz devriminden sonra kral vekilliğine Louis-Philippe (1830-1848) uygun görülür. Olaylar iki iktidarın hükümeti döneminde gerçekleşir.

“Benim Tanrım Sokrates’in, Franklin’in, Voltair’in, Beranger’in Tanrısıdır! Savoie’li Rahibin İnanç Yolu’ndan, 89 devriminin ölümsüz ilkelerinden yanayım ben! Onun için, elinde bastonuyla bahçesinde dolaşan, dostlarını balinaların karnına oturtan, bir çığlık atarak ölen, üç gün sonra yeniden dirilen, Tanrı’nın zavallı bir kulumu kabul etmiyorum” (Flaubert, 2020:92).

İktidarda olan kral XVI. Ludovik 1789 yılında 150 sene toplanmayan Millet Meclisini toplar. Onlardan halktan yeni vergiler toplamaları talebinde bulunur. Kralın amacı, lüks yaşamını sürdürmek için yeni vergiler getirmektir. Millet Meclisi vekilleri bu talebi kabul etmez. Kral onların toplantı salonundan çıkarılmalarını emreder, Meclis Vekilleri anayasa kabul edilene kadar salondan ayrılmayacaklarını belirtirler. Bu olayların bir sonucu olarak, Kral ve Millet Meclisi arasında birbirine karşı hareketler başlar, bu hareketlere halkın önemli kısmı da katılır. Bu arada, kral geri çekilmeye ve orduyu onlara karşı kullanmaya karar verir, ancak ordu bunu yapmayı reddettiğinde, kralın gizlice yabancı ülkelerden yardım istediği ortaya çıkar. Buna öfkelenen halk, 14 Temmuz 1789’da kraliyet direği Bastille’i işgal eder ve bu devrimden sonra savaş başlar.

Romanda Emma borca girip zor durumda kalır. Tahsildar Binet’ten borç istemeye giden Emma onu baştan çıkarmak istemişçesine davranır, bundan rahatsız olan Bay Binet’in mertliği, savaş kahramanı olduğu şöyle tasvir edilir:

“Hiç kuşkusuz ki adama iğrenç bir şey öneriyordu. Çünkü tahsildar mert bir adamdı. O Bautzen’de, Lutzen’de çarpışmış, Fransa savaşına katılmış, madalyaya aday bile gösterilmişti.” (Flaubert, 2020:342).

Zaman aynı noktalardan geçerek bir daire içinde hareket edebilir. Örneğin, mevsimlerin değişmesi, aylar, kutsal bayramlar, her sene yapılan etkinlikler vb.

Bir romanda zamanla ilgili olarak söz konusu olan bir oluşum da vaka şahıslarının yaşadıkları zaman dilimlerini idrak şekilleridir. İç zaman diyebileceğimiz, bu zamanın algılanışında sübjektif veya objektif tavırlar takınılabılır. Mevsimler, bir günün bölümleri, bir olay anını olduğu gibi yansıtabileceği gibi, insan duygularıyla yeni bir anlam da kazanabilir. Zaman unsuru gece, gündüz, yarın, yaz kış gibi kelimelerle belirtiliyorsa, bu kullanım kozmik zaman olarak adlandırılır (Erdoğan, 2015:31).

“Baharın ilk günlerinde Charles’in itirazlarına karşın bahçeyi uçtan uca altüst etti. Yalnız, Charles onun, sonunda herhangi bir şeyi istediğini gördüğü için pek sevindi. Emma iyileştikçe daha da çok isteklerde bulunmaya başladı” (Flaubert, 2020:244).

Fransa’da her sene sürekli yapılan tarım şenliğinin bu sene Yonville’de olacağı haberini Bovary’ler ailesine müjdelemek için eczacı Homais gelir ve şu şekilde an-

latır.

Homais kaşlarını kaldırdı. Son derece ciddi bir tavırla “Haber şu. Aşağı Seine bölgesindeki tarım şenliği bu yıl büyük olasılıkla Yonville-l'Abbaye'de yapılacak. Daha doğrusu, öyle bir söylenti dolaşüyor. Bu sabah, gazetede bununla ilgili küçük bir yazı vardı (Flaubert, 2020:142).

Hristiyanların kutsal kabul ettikleri cuma günü Hazreti İsa'yı andıkları gündür. Kutsal günde onların inançlarına göre et yemek yasaktır. Aşağıdaki tasvirde Baba Bovary ahlaksız davranışlarının yanında dinî inançtan da uzak bir kahraman olarak tanıtılmaktadır.

“Kadıncağz aile kavgalarından öyle bıkmıştı ki bu sakin evde çok mutlu oluyordu. Hatta her Kutsal Cuma günü kendine bir domuz sucuğu ısmarlamayı ihmal etmeyen Bovary Baba'nın acı alaylarından kurtulmak için Paskalya'dan sonraya kadar orada kaldı” (Flaubert, 2020:244).

SONUÇ

Flaubert, modern burjuva toplumunun ikiyüzlülüğünü ve sinizmini kınamış romanı zırlı bir silah olarak kullanmıştır. Objektif olmaya, karakterlerinden uzaklaşmaya çalışmış, ancak her zaman ve kaçınılmaz olarak kendini komplo stratejilerinde, yazarın karakterlere karşı tutumunun çeşitli tonlarını aktaran bir dilde ifade etmiştir.

Çalışmada Gustave Flaubert'in Madam Bovary romanının zaman kavramı üzerinde durulmuştur. Romanın temel unsuru zaman kavramıdır ki, olaylar zaman çizgisi üzerine ilerler. Olay zamanı, anlatma zamanı, yazma zamanı, okuma zamanının temelidir. Yazar tarafından öğrenilen olaylar belli bir zaman süresinde anlatılır, yazılır, okuyuculara sunulur. Yazar tarafından ele alınan konu ister yaşadığı zamanda cereyan etsin ister yüzyıllar öncesi olsun, içerisinde olduğu devrin problemleri, insanları, onların hayatı, istekleri, yaşam tarzı kendini gösterir. Madam Bovary romanı her dönem için uygun romandır. Roman, günümüzde sık karşılaştığımız; yaşadığı ve yaşamak istediği hayatla karşı karşıya olan insanların, aşkı sadece kitaplarda olduğu gibi anlayan ve bulmaya çalışırken kendini kaybeden, lüks hayat arzulayıp sade ve doğal hayattan kaçan insanların hikayesidir. Romanın olay zamanı ile ilgili tespitlerimiz şunlardan ibarettir:

1. Romandaki olaylar Kral X. Charles (1824-1830) ve kral Louis Philippe (1830-1838)'lerin iktidarda bulunduğu dönemlerde cereyan etmektedir. 1835' yılında Yonville' ye yol X.Charles'in döneminde yapılmaktadır. Kilise yapımı Louis Philippe iktidarı döneminde yapılmıştır.

2. Kadın ve erkek kıyafetleri tasviri 1820 yılından moda olmaya başlayan Viktoryen dönemine aittir. Viktoryen dönemi kıyafetleri İngiliz Kraliçesi Viktorya'nın kıyafet biçimlerinden örnek olarak yapılmıştır. Tabii ki kısa zaman içerisinde Fransız yüksek tabaka kadınları arasında moda olmuştur. Romadaki erkek ve kadın kıyafetleri biçimleri 1825-1850 yıllarda kadınlar ve erkekler arasında yaygın olan kıyafetler modasına uygundur. Şatodaki etkinlik zamanı 1825-1835 yıllar olduğunu gösterir.

3. Fransız yapılarında İtalyan biçimi 1600'den 1840 yılına kadar popüler olmuştur. Şato, İtalyan biçiminde 1600-1840 yıllar arasında yapılmış olması sonucuna ulaşılmaktadır. İtalyan biçiminde yapılan yapılar daha gösterişli ve katlı biçimindedir. Romanda Marki tarafından yapılan etkinlik İtalyan biçimindeki şato da gerçekleşmiştir.

4. Bautzen, Lutzen savaşları 1813 yılında Fransa-Prusya arasında gerçekleşen savaştır. Bu savaşlar Fransa galebesi ile bitmiştir. Roman kahramanı Bay Binet 1813 yılında savaşa katılmıştır.

Romadaki kıyafet tasvirleri, hükümdarların iktidar dönemleri, yapı biçimlerinden hareketle romadaki olay zamanınının 1827-1850 yıllar arasında cereyan etmiş olabildiği sonucuna varılır.

Dolayısıyla romadaki olaylar kronolojik ilerlememektedir. Geçmiş ve hal iç içe olarak tasvir edilmiştir. Olaylar şimdiki zamanda cereyan ederken, “geriye dönüş tekniği” ile geçmiş anlatılmaktadır. Romanda zamanı hissettirmek için “bir gün sonra”, “o gün”, “ertesi gün” gibi cümleler kullanılmaktadır. Ayrıca, mevsimler, aylar, kutsal günler vasıtasıyla zaman hissettirilmektedir.

Kaynakça

Kitaplar

Aktaş, Şerif. *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Akçağ Yayınları, 1984.

Beyter, Taner. *Zaman Felsefesi: Zamanın A ve B Teorilerini Anlamak*. Avcıol Basım Yayınları, 2021.

Flaubert, Gustave. *Madam Bovary*. Kapra Yayıncılık, 2020.

Flaubert, Gustave. *Madam Bovary*. Ötüken Yayınları, 2018.

Kundera, Milan. *Roman Sanatı*. AFA Yayıncılık, 1989.

Stevick, Philip. *Roman Teorisi*. Akçağ Yayıncılık, 2021.

Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*. Ötüken Yayınları, 2022.

Yılmaz, Durali. *Roman Sanatı ve Toplum*. Çalış Ofset Matbaacılık, 2011.

Makaleler

Can, Âdem. "Romanda Zaman Meselesi", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, c.5, s.9, ss.107-137.

Gürbüz, Mehmet, Aydın Hamdî Ahmet. "Zaman Kavramı ve Yönetimi", Sütçü İmam Üniversitesi, *Kamu Yönetimi Bölümü Koleksiyonu*, 2021, s.3

Koca, Emine, Emiroğlu Sümeyye. "19.Yüzyıl Kadın Giysilerinin Kol Formu Açısından İncelenmesi", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, c.6, s.2, ss.238-251.

Narlı, Mehmet. "Romanda Zaman ve Mekân Kavramları", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c.5, s.7, ss.91-106.

Şengül, Mehmet Bakır. "Romanda Zaman Kavramı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c.4, s.16, ss.428-435.

Turan, Caner. "Kostüm Tarihi Bağlamında Eteğin Moda Dizgesindeki Evrimi", *Lectio Socialis*, c.4, s.2.

Yığıtpaşa, Tuba Nadire. "Fransız Mimarisinin Osmanlı-Türk Mimarisine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme", *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, c.12, s.1, ss. 241-260. Yıldız, Şerife. "Gotik Dönem Mimarisi ve Dönem Giysi Tasarımlarına Etkisi", *İnternational Journal of Science Culture and Sport*, s.4, ss.247-258.

Tezler

Gider, Nihan. "Zaman Makinesi (Doğal Zamandan Saat Zamanına Geçiş Mekanik zaman)", *Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*, s. 11.

Erdoğan, Nalbantlar Dilek. "Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (1991-1995)", *İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi*, s.31.

Sulaimonova, Aigul. "Konusunu Türk Tarihinden Alan Tarihi Romanlar (1966-1970)", *İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi*, s.17

Taştan, Zeki. "Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili, 1871-1950)", *İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi*, s. 50

Elektronik Kaynaklar

<https://www.oggusto.com> (E. Tarihi: 15 Mayıs 2023)

<https://vizem.net> (E. Tarihi: 18 Haziran 2023)

<https://Tekstilbilgi.net> (E. Tarihi: 18 Haziran 2023)